

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-28>

УДК 338.24:658.5:61

ТУЛЬЧИНСЬКИЙ Ростислав

Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая

<https://orcid.org/0000-0003-1605-1403>

e-mail: r_istu@ukr.net

КОСТЮНІК Олена

НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

<https://orcid.org/0000-0003-4138-7646>

e-mail: elena_kostynik@ukr.net

КРАСНОШАПКА Володимир

НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

<https://orcid.org/0000-0003-4556-9455>

e-mail: kras-korf@ukr.net

ПОГРЕБНЯК Анна

НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

<https://orcid.org/0000-0003-2421-476X>

e-mail: anna.u.pogrebnyak@gmail.com

СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена обґрунтуванню доцільності застосування стратегічного підходу до управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки. Забезпечення фінансової безпеки підприємств дає можливість не тільки отримувати прибутки, а й підвищувати зайнятість та добробут населення, а також більш активно приймати участь у вирішенні соціальних проблем суспільного розвитку. Обґрунтовано доцільність використання стратегічного підходу до управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки. Встановлено, що стратегічний підхід до управління фінансовою безпекою підприємства дає можливість виявити можливості забезпечення сталості економічної системи та функціонування підприємства у довгостроковій перспективі в умовах формування соціальної економіки.

Обґрунтовано, що до основних напрямів стратегічного управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки можна віднести наступні: фінансове прогнозування, ризик-менеджмент, фінансовий контроль, оптимізація структури капіталу, фінансовий аналіз, ліквідність, диверсифікація інвестицій, стратегічне планування. Доведено, що спроможність та адаптація до умов оточуючого середовища є основною запорукою фінансової стійкості та безпеки підприємства. В умовах повоєнного відновлення для підвищення ефективності функціонування системи фінансової безпеки підприємств в умовах формування соціальної економіки необхідно: сформувати систему функціональних конкурентних стратегій фінансової економічної безпеки підприємств; імплементувати інноваційно-інвестиційні стратегії спрямовані на створення нових конкурентних переваг; запроваджувати принципи циркулярної економіки та екологічності виробництва; впроваджувати цифрові технології тощо.

Ключові слова: стратегічне управління, фінансова безпека, соціальна економіка, стратегічний підхід, фінанси, економічна система, ефективність функціонування підприємства, фінансовий аналіз.

TULCHINSKIY Rostislav

ІНЕ "Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University"

KOSTIUNIK Olena, KRASNOSHAPKA Volodymyr, POHREBNIAK Anna

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

STRATEGIC APPROACH TO THE MANAGEMENT OF THE FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF THE FORMATION OF THE SOCIAL ECONOMY

The article is dedicated to justifying the feasibility of applying a strategic approach to managing the financial security of enterprises in the conditions of the formation of a social economy. Ensuring the financial security of enterprises makes it possible not only to earn profits, but also to increase employment and welfare of the population, as well as to participate more actively in solving social problems of social development. The expediency of using a strategic approach to managing the financial security of enterprises in the conditions of the formation of the social economy is substantiated. It has been established that a strategic approach to the management of the financial security of the enterprise makes it possible to identify the possibilities of ensuring the sustainability of the economic system and the functioning of the enterprise in the long term in the conditions of the formation of the social economy. A strategic approach to the management of the financial security of the enterprise makes it possible to identify the possibilities of ensuring the stability of the economic system and the functioning of the enterprise in the long term in the conditions of the formation of the social economy. It is substantiated that the main areas of strategic management of the financial security of enterprises in the conditions of the formation of a social economy include the following: financial forecasting, risk management, financial control, optimization of the capital structure, financial analysis, liquidity, diversification of investments, strategic planning. It has been proven that the ability and adaptation to the conditions of the surrounding environment is the main guarantee of the financial stability and security of the enterprise. In the conditions of post-war recovery, in order to increase the efficiency of the functioning of the system of financial security of enterprises in the conditions of the formation of the social economy, it is necessary to: form a system of functional competitive strategies of the financial and economic security of enterprises; implement innovative

investment strategies aimed at creating new competitive advantages; to introduce the principles of circular economy and ecological production; implement digital technologies, etc.

Keywords: strategic management, financial security, social economy, strategic approach, finance, economic system, efficiency of enterprise functioning, financial analysis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасні виклики все більше актуалізують питання формування соціальної економіки для вирішення соціальних та екологічних проблем суспільного розвитку. Поєднання зусиль та ресурсів приватного та неприбуткового секторів економіки сприяють вирішенню проблем соціально-економічного розвитку національної економіки та її суб'єктів. Так, соціальна економіка спрямована на подолання безробіття, забезпечення принципів сталого розвитку, зменшення асиметричності регіонального розвитку, забезпеченню інклюзії тощо.

У свою чергу, розвиток соціальної економіки потребує сталості розвитку підприємницького сектору. Це можливо забезпечити за умов посилення фінансової безпеки підприємств, що дає змогу не тільки отримувати прибутки, а й підвищувати зайнятість та добробут населення та більш активно приймати участь у вирішенні соціальних проблем суспільного розвитку. Забезпечення фінансової безпеки підприємств вимагає удосконалення та активізації використання стратегічного підходу до управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки. З огляду на зазначене дана тематика є актуальною, що також зумовлено воєнними діями на території України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематику стратегічного управління фінансовою безпекою підприємств було висвітлено у працях таких вітчизняних науковців, як: О. Арефьєвої, О. Барановської, Т. Васильцова, О. Вовк [1], С. Ілляшенка, А. Ковальчук [2], Н. Коленди [3], А. Корнецького [4], О. Коробчинського, В. Марченко, С. Мельника [4], О. Орлика, Г. Назарової [6], П. Полякова [7], О. Поповича [8], Т. Ткаченко, С. Тульчинської [10], С. Шкарлета та інших.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на актуалізацію проблеми в сучасних реаліях, необхідно зазначити, що аспекти стратегічного управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки недостатньо розглянуті та потребують подальшого наукового пошуку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування стратегічного підходу до управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки.

Для досягнення окресленої мети було визначено та вирішено такі завдання:

- доведена своєчасність та доцільність предмету дослідження, якими виступають теоретико-концептуальні засади стратегічного підходу до управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки;
- обґрунтовано доцільність використання стратегічного підходу до управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки;
- виокремлено напрями стратегічного управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки до яких віднесено: фінансове прогнозування, ризик-менеджмент, фінансовий контроль, оптимізація структури капіталу, фінансовий аналіз, ліквідність, диверсифікація інвестицій, стратегічне планування;
- визначено заходи для підвищення ефективності функціонування системи фінансової безпеки підприємств в умовах формування соціальної економіки.

Застосування комплексного підходу та використання методів аналізу, синтезу, формалізації, наукового абстрагування, монографічного методу та методу узагальнень дало можливість досягти поставленої мети дослідження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У соціальній економіці пріоритетним фактором ефективного господарювання суб'єктів економіки виступає взаємодія підприємств з його соціальним середовищем. При цьому зростає роль соціальної корисності, що створюють перспективи розвитку окремим сферам соціально-економічної діяльності та суспільству в цілому.

Соціально-економічний розвиток відображає кореляційну залежність між рівнем економічного розвитку і вирішенням соціальних проблем в економіці країни. У свою чергу, для економічного розвитку суб'єктів економіки важливим є забезпечення стратегічного управління фінансовою безпекою підприємств. Фінансова безпека виступає важливою передумовою ефективності функціонування підприємств в умовах

формування соціальної економіки виступаючи перевагою у конкурентній боротьбі та забезпечує соціальну орієнтованість підприємств.

Для забезпечення фінансової безпеки підприємств в умовах формування соціальної економіки необхідно застосовувати стратегічний підхід, оскільки швидкоплинність змін вимагає розробку та впровадження тактичних та операційних змін.

Загально відомо, що будь яка стратегія виступає елементом певного механізму підприємства, стратегія управління фінансовою безпекою підприємства в умовах формування соціальної економіки виступає складовою фінансового механізму підприємства та елементом системи його управління. Управління фінансовою безпекою підприємства базується на концепції його розвитку в умовах соціальної економіки та повинно включати пріоритетні завдання, як забезпечення фінансової безпеки підприємства, так і шляхи та методи їх досягнення в умовах формування соціальної економіки.

Стратегічний підхід до управління фінансовою безпекою підприємства дає можливість виявити потенціал забезпечення сталості економічної системи та функціонування підприємства у довгостроковій перспективі в умовах формування соціальної економіки. А також виявити альтернативи прийняття рішень для забезпечення пошуку найбільш ефективного та оптимального інструментарію забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах формування соціальної економіки. Стратегічні заходи повинні орієнтуватися на розробку та імплементацію ефективних заходів щодо подолання негативних тенденцій у сфері фінансової діяльності підприємства та забезпечення його фінансової безпеки.

Головною метою стратегічного управління фінансовою безпекою підприємства виступає забезпечення достатньої фінансової спроможності сталого поточного та стратегічного розвитку суб'єкта підприємництва, зростання його вартості, збільшення прибутків і доходів [3, с. 79].

Впливом на фінансову безпеку суб'єкта підприємництва є не тільки питання пов'язані з фінансовими ресурсами, але й інші аспекти в діяльності підприємства (виробничі, операційні, соціальні, кадрові). Тому при стратегічному управлінні фінансовою безпекою необхідно враховувати широкий спектр можливих загроз. В цьому випадку комплексний підхід передбачає застосування методів та підходів, які орієнтуються на загальну оцінку стану розвитку підприємства та на оцінку за окремими складовими.

До основних напрямів стратегічного управління фінансовою безпекою підприємств в умовах формування соціальної економіки можна віднести наступні: фінансове прогнозування, ризик-менеджмент, фінансовий контроль, оптимізація структури капіталу, фінансовий аналіз, ліквідність, диверсифікація інвестицій, стратегічне планування (рис. 1).

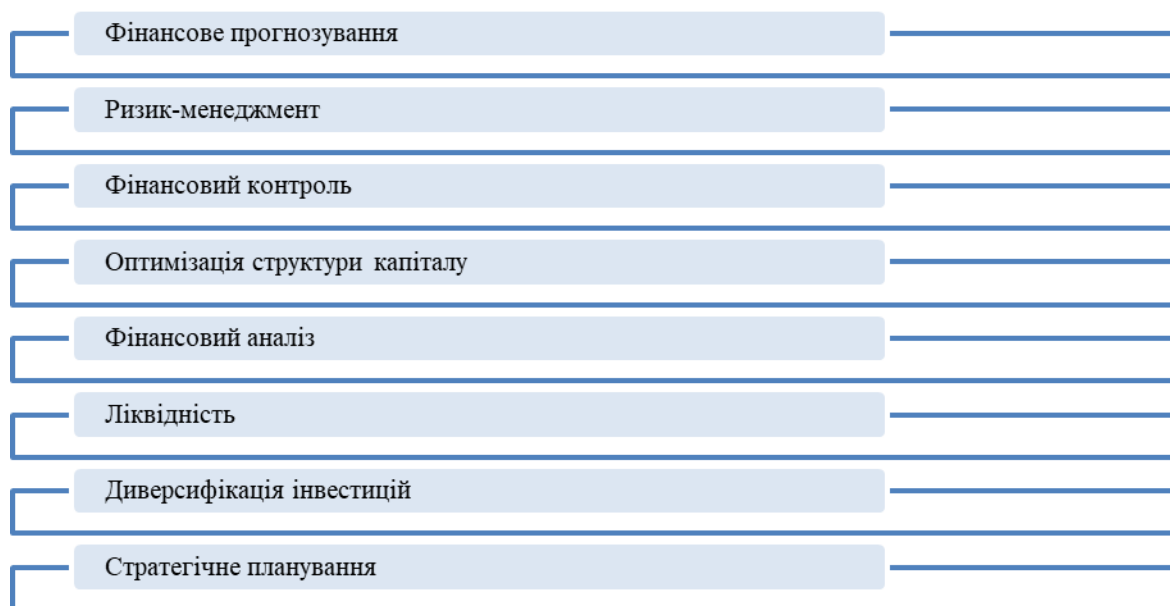

Рис. 1. Основні вектори стратегічного управління фінансовою безпекою підприємств

Джерело: запропоновано автором

Важливим напрямом в діяльності щодо стратегічного управління фінансової безпеки підприємств є ретельне фінансове планування та прогнозування ресурсів з урахуванням можливих викликів та загроз, що в стратегічному вимірі дозволяє мінімізувати або уникнути настання несприятливих подій. Для ефективного управління ризиками, які пов'язані з фінансовою діяльністю на великих підприємствах, запроваджується система ризик-менеджменту, яка націлена на ідентифікацію, оцінку та управління ризиками.

Напрями фінансового контролю включають моніторинг фінансових операцій, перевірку дотримання фінансових процедур та виявлення можливих видів шахрайства. Для фінансової стабільності діяльності

підприємства важливу роль відіграє оптимізація структури капіталу, яка дозволяє значно знизити рівень фінансових ризиків та ймовірних втрат. Проведення постійного аналізу та моніторингу фінансових звітів підприємства дозволяє виокремити існуючі тенденції та закономірності, розпізнати існуючі та ймовірні проблеми в його діяльності в стратегічній перспективі.

Для забезпечення стабільного фінансового стану підприємства та раціонального управління оборотним капіталом необхідним є забезпечення високого рівня його ліквідності. Для формування стійкого фінансового стану підприємства доцільно здійснювати диверсифікацію інвестиційних ресурсів між різними видами активів та ринками.

Стратегічне планування розвитку підприємств також включає напрями щодо забезпечення його стабільного фінансового стану, сталого розвитку та підтримки конкурентоспроможності. Означені напрями є загальними та можуть бути доповнені більш конкретними заходами в залежності від потреб та специфіки діяльності підприємства.

Стратегічний розвиток фінансової безпеки підприємництва доцільно розглядати як складову загальної стратегії управління бізнесом.

Особливо гостро ці питання постають в умовах кризи та високої невизначеності. Нераціональне управління фінансовою безпекою впливає на ефективність системи управління ризиками на підприємстві та збільшує ризик настання несприятливих подій. Саме впровадження попереджувальних заходів дозволяє значно мінімізувати негативні наслідки за рахунок своєчасного реагування на несприятливі події. Спроможність та адаптація до умов оточуючого середовища є основною запорукою фінансової стійкості та безпеки підприємства. Система фінансової безпеки підприємства складається з таких підсистем, як: управління, контроль, планування, аналіз, інформаційне забезпечення. Розробка стратегії фінансової безпеки суб'єктів підприємництва використовує такі види стратегічних планів як і для інших видів безпеки. Кожне підприємство обирає власну загальну стратегію досягнення поставленої мети, яка включає ряд напрямів, що повинні не суперечити загальній стратегії та місії підприємства.

Для ідентифікації загроз та швидкого реагування на їх наслідки на підприємствах необхідно застосовувати різні підходи до оцінки стану фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Дані підходи включають ряд послідовних етапів, виконання яких призводить до усунення ризиків та підвищення рівня безпеки та конкурентоспроможності підприємства. Використання відповідних підходів щодо оцінки ризиків дозволяє ідентифікувати загрози та розробляти заходи щодо їх усунення з мінімальними витратами ресурсів.

Заходи щодо забезпечення фінансової безпеки діяльності підприємств доцільно відображати в планах та стратегіях розвитку для їх відстежування та моніторингу виконання.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, проведені дослідження дає можливість зазначити, що в умовах повоєнного відновлення для підвищення ефективності функціонування системи фінансової безпеки підприємств в умовах формування соціальної економіки необхідно:

- сформулювати систему функціональних конкурентних стратегій фінансової економічної безпеки підприємств;
- впроваджувати інноваційно-інвестиційні стратегії спрямовані на створення нових конкурентних переваг, у тому числі виходу на нові ринки;
- формувати фінансову та цінову політику з урахуванням тенденцій на ресурсних ринках, ринку капіталу та продукції, у напрямі забезпеченості кредитоспроможності та привабливості залучення інвестиційних ресурсів підприємств в умовах розвитку соціальної економіки;
- імплементувати принципи циркулярної економіки та екологічності виробництва, що забезпечує зменшення потреб промислових підприємств у ресурсах та позитивно впливає на їх конкурентоспроможність, це особливо набуває актуальності в умовах змін доступу до ресурсів та можливостей їх використання із урахуванням напрямів повоєнного відновлення економіки України;
- впроваджувати цифрові технології для підвищення ефективності введення бізнесу шляхом впровадження їх від розробки нових продуктів та її комерціалізації, у маркетинговій та логістичній діяльності;
- накопичувати потенціал розвитку підприємств шляхом нарощення компетенцій працівників, підвищення внутрішньої мотивації до ефективної модернізації.

Виклики сьогодення посилюють вимоги до формування стратегічного підходу до управління фінансовою безпекою підприємств в умовах розвитку соціальної економіки, провокуючи при цьому появу як нових загроз так і нових конкурентних переваг.

Література

1. Вовк О. М. Управління розвитком системи економічної безпеки підприємства: теоретичне забезпечення. *Приазовський економічний вісник*. 2018, №6 (11). С. 120-124.

2. Ковальчук А. М. Управлінські аспекти оцінювання економічної безпеки підприємства в умовах трансформаційної економіки. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2020. №4 (72). С. 211-218.
3. Коленда Н. В., Матвійчук Н. М., Черчик Л. М., Наконечна Г. Я. Стратегічний підхід до управління фінансовою безпекою підприємства. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2020. Вип. 4 (35). С. 79-87.
4. Корнецький А. О., Колчин О. Д. Соціальна економіка: характеристика та суб'єкти. *Економічний простір*. 2022. Вип. 177. С. 47-52.
5. Мельник С. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика. Монографія. Львів, «Растр-7», 2020. 384 с.
6. Назарова Г., Гончарова С., Хоменко П. Стратегічний підхід до соціального розвитку підприємства у повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-16> (дата звернення 3.05.2024).
7. Поляков П. А. Структура системи управління економічною безпекою машинобудівного підприємства *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 2. С. 207-211.
8. Попович О. В. Сучасні підходи до управління фінансовими взаємовідносинами підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2009. № 8. С. 29-31.
9. Солосіч О. С., Тульчинська С. О. Теоретичні та прикладні аспекти організації рейдерської діяльності як ключова загроза забезпеченню силової економічної безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. Вип. 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8392> (дата звернення 1.05.2024).
10. Тульчинська С. О., Чорній Б. П., Салоїд С. В. Механізм оцінювання залучення інвестиційних ресурсів як засіб забезпечення економічної безпеки промислових підприємств: монографія. Київ. 2018. С. 9-35.
11. Тульчинська С., Солосіч О., Чорній В. Вплив діджиталізації управлінських процесів на систему забезпечення економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. Вип. 9. С. 54-58.
12. Тульчинський Р. В. Тульчинська С. О., Ружицький А. В. Стратегії конкурентоспроможності підприємств в умовах макроекономічної нестабільності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. Вип. 6. С. 5-9.

References

1. Vovk, O.M. (2018), "Management of the development of the economic security system of the enterprise: theoretical support", *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk*, vol. 6, no. 11, pp. 120-124.
2. Kovalchuk, A.M. (2020), "Managerial aspects of evaluating the economic security of the enterprise in the conditions of the transformational economy". *Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoi politekhniki*. 2020. vol. 4, no. 72, pp. 211-218.
3. Kolenda, N.V., Matviichuk, N.M., Cherchuk, L.M., Nakonechna, H.Ya. (2020), "Strategic approach to managing the financial security of the enterprise", *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii i praktyky*. vol. 4, no. 35, pp. 79-87.
4. Kornetskyi, A.O., Kolchyn, O.D. (2022), "Social economy: characteristics and subjects", *Ekonomichnyi prostir*. vol. 177, pp. 47-52.
5. Melnyk, S. (2020) *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka*. [Management of financial security of enterprises: theory, methodology, practice] (in Ukrainian).
6. Nazarova, H., Honcharova, S., Khomenko, P. (2022), "Strategic approach to the social development of the enterprise in the post-war period", *Ekonomika ta suspilstvo*. vol. 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-16> (data zvernennia 3.05.2024).
7. Poliakov, P.A. (2019), "The structure of the economic security management system of the machine-building enterprise", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu*. vol. 7, pp. 207-211.
8. Popovych, O.V. (2019), "Modern approaches to managing financial relationships of enterprises", *Ekonomika. Finansy. Pravo*. vol. 8, pp. 29-31.
9. Solosich O.S., Tulchynska, S.O. (2020), "Theoretical and applied aspects of the organization of raiding activities as a key threat to ensuring the security of the enterprise by force", *Efektivna ekonomika*. vol. 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8392> (data zvernennia 1.05.2024).
10. Tulchynska SO, Chorniy BP, Saloid SV (2018) *Mekhanizm otsynuyvannya zaluchennya investytsiynykh resursiv yak zasib zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky promyslovykh pidpriyemstv* [Mechanism for evaluating the attraction of investment resources as a means of ensuring the economic security of industrial enterprises]. (in Ukrainian).
11. Tulchynska, S., Solosich, O., Chornii, V. (2021), "The impact of digitalization of management processes on the system of ensuring economic security of the enterprise", *Investytsii: praktyka ta dosvid*. vol. 9, pp. 54-58.
12. Tulchynskiy, R.V. Tulchynska, S.O., Ruzhytskyi, A.V. (2021), "Competitiveness strategies of enterprises in conditions of macroeconomic instability" *Investytsii: praktyka ta dosvid*. vol. 6, pp. 5-9.